

Bezsebeltem a fővárosi ismerős elismerő pillantását, közben úgy éreztem, hogy tört döftem a saját szívembe.

Nekem is Petőfi volt a legelső rocksztárom. Akkor is, ha mostanában csak évente egyszer veszem elő, szimbolikusan január elsején – a már szétesőben lévő *Válogatott költemények* magába szívta a rotyogó lencse illatát. És akkor is, ha nem írtam, és nem is tervezem már megírni az elképzelt Petőfi- vagy Szendrey Júlia-regényt. Azt is sejtem, hogy nem is annyira a versei fogtak meg annak idején. Hanem a garabonciás diák alakja, aki úgy hány fittyet a konvencióknak, hogy közben új, másfajta konvenciókat teremt. Ez persze részben szerep volt, jól fölépített és önmenedzselte imázs. Amivel Petőfi olyannyira azonosult, hogy nem is kellett túlságosan erőszakot vennie magán ahhoz, hogy a hétköznapiakban, a lelke és a gondolatai mélyén is az legyen, akit magából kifelé mutat.

És amilyenén kétszáz esztendeje nagyon sokan szeretnénk mi is válni: erőssé, lelkesé, harsánnyá, forradalmivá, tisztává. Vihogtunk a gatyában táncolós, bugyogós, Rozikás versikén, miközben mindnyájunknak megvan a közös mellett a saját Petőfije, aki megrendíthetetlenül összeforrott a forradalom és szabadságharc őszintén magasztos, minden pátozával egyetemben hiteles és reális képével.

Szinte mindent megírtak már a '48-as forradalom kitörésének napjáról. Petőfiék ebédszünetet is tartottak, a Nemzeti Múzeum igazgatója pedig azt találta fontosnak följegyezni a naplójába, hogy kénytelen volt a munkatársait hazaküldeni, mert nem lehetett dolgozni az épület előtt lármázó tömegetől. Pár nappal később az első szabad magyar sajtótermék *Marczius Tizenötödike* címmel jelent meg, és az évfordulót azokban az időkben is ünnepelték, amikor hivatalosan tiltva volt. Az elkövetkező másfél év nemzeti történelmünk egyik, ha nem egyenesen a csúcspontja. Nem kizárólag Petőfiék tetteikészsége és bátorsága, az első felelős magyar kormány megalakulása, a feudális viszonyok eltörlése és a honvédsereg győzelmei miatt. Hanem azért is, mert 1848/49-ben egy egész nemzet tett hitet a szabadság, a függetlenség és a polgári átalakulás mellett, olyan elemi erővel és akarattal, amelyet egyik politikai rendszer se tudott később megkérdőjelezni. És ebben a bennünk élő Petőfi megkerülhetetlenül jelen van. Imádjuk, ahogyan gatyában táncol.

Jenei Gyula

Petőfi, az egyszerű

Római katolikusnak kereszteltek. Ez jutott eszembe ma reggel, amikor bemondták a rádióban, hogy hány órákor érkezik a pápa Magyarországra. Aztán az, hogy éppen a napokban gondoltam végig, igazából protestáns vagyok. Zsigerből. Vagy neveltetésem okán. Az apai ág kálvinista, az anyai meg pápista. Apai nagyanyám emlegette így a katolikusokat. És akkor én? Micsoda? Van-e, s ha igen, mi a viszonyom a valláshoz? A hithez. Vagy csak amolyan kultúrkeresztény vagyok? Csak?

Bekapcsolom a gépet, bevillan a szerkesztő úr ímélye, hol tartok a Petőfi-eszével, lenne még néhány nap haladék, ha mégis megírnám. Pedig már lemondtam róla. Egy darabig rossz lelkiismerettel lapítottam, mert félig-meddig megígértem, de

aztán mégsem fogtam hozzá, mindig volt valami, amiért halogattam. Ürügy mindig van mindenre.

Aztán az jutott eszembe, hogy Petőfi evangélikus volt. A szlovákok között arányaiban talán több az evangélikus. Feleségem felmenői között is vannak evangélikusok, akik történetesen szlovákok.

A vallási hovatartozás vagy éppen a vallástalanság identitásunk része. És az is, hogy szlovák meg magyar. Nemzetiség, nemzet. Bonyolult ez! Ilyesmiért ölnek is olykor. Nehogy már leszlovákozzam Petrovics Alexandert! [Így jegyezték be az anyakönyvbe.]

Az identitás a szerepjátékunk része. Beleszületünk valamibe, azonosulunk vele. Elfogadjuk, megszeretjük, megszenvedjük. Petőfi hozzánk tartozik. Nagyanyáim kívülről tudtak Petőfi-verseket öregkorukban is. A katolikus meg a protestáns. Egymás vallásával fenntartásaik voltak, Petőfivel nem.

Petőfi is vallás, de közös nevező is. Sokkal inkább, mint Széchenyi vagy Kossuth. Vannak persze sznobok, akik Aranyra esküsznek. De hát Arany is jó volt! Különben az irodalom nem politika. Nem kell választani. Lehet szeretni egyiket, másikat is. Sőt! Ha a másikat szeretjük, úgy talán az egyiket is jobban. Az irodalomban a kor sem fontos. Van, aki berobban, s van, aki beérik. Nem mintha számítana, lényeges lenne, de mégis: Arany huszonnyolc évesen jelentkezett be *Az elveszett alkotmány*-nyal. Annyi idősen Petőfi már halott volt. Vagy Barguzinban udvarolt valami szibériai menyecske.

A bicentenáriumban az a furcsa, hogy emlékszem a százötvenedik évfordulóra is. A szörnyű pedig az, hogy azóta elszaladt ötven év. Az élet. Hetvenhárom januárjának első napját katolikus nagyanyáméknál töltöttük. Bömbölt a kályha, szólt a rádió, s abban állandóan Petőfiről beszéltek. Verseket mondtak tőle. Szavaltak. Bennem legalábbis így él az a nap. Ennyire emlékszem belőle.

Gyerekkoromban szerettem Petőfit. Olvastam a verseit. Hangosan. S ha hangosan, akkor mindig valakinek, mert kicsi volt a ház, ahol éltünk. Nyári napnak alkonyulatánál, talpra, magyar, rontom-bontom, Laci te! Szőke szép Iluskába tán még szerelmes is voltam. Tán? Fals ez a szó itt. Fűlig.

Később elhagytam Iluskát. Petőfit is. Nagyobbacska gimnazistaként túl egyszerűnek tűnt a költészete. Másra izgultunk, bonyolultabb érzéseket kerestünk és szenvedtünk éppen. Vagy legalábbis úgy hittük. Baudelaire, Rimbaud, Ady, Kosztolányi, József Attila, Juhász Ferenc, Pilinszky adta hozzá a költészeti alapanyagot.

Petőfi távoli emlék lett. Tananyag, amit lassan elfelejtünk. Aztán egyszer, elmúltam már harminc, a *Lyukasórát* néztem a tévében. Mészöly, Lator, Lukácsy, Gyurkovics ismert költők kevésbé ismert versrészleteit adták feladványként egymásnak. Vagy olyanokat, amelyek nem igazán jellemzőek az adott alkotóra. Már nem emlékszem, ki hozta azt a Petőfi-verset. Még a kort se tudtuk megtippelni. Huszadik századian, modernül szólt a szöveg. Akkor kezdtem újra Petőfit olvasni. Nem módszeresen, csak a rám jellemző módon, itt-ott bele-bele kapva.

Lehet, ez is sznobizmus volt. Elhittem nekik, a nagy öregeknek, hogy Petőfi jó. Mindenesetre azóta másként olvasom. Visszaszerettem Petőfibe. Nemcsak csodálom, ahogy ő a zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes táját, de ahogy egyre vénebb leszek, mind otthonosabban érzem magam ennek a tizenkilencedik századi fiatalembernek a költői-írói világában. Mert időközben rájöttem, hogy a bonyolult dolgok nagyon egyszerűek. Vagy az egyszerűek is nagyon bonyolultak.

Petőfi alap. Petőfi közös nevező. Ilyen egyszerűen, ilyen bonyolultan.

De mi a közös nevező Petőfi költészetében? Vagy magában Petőfiben. Mit szeretünk benne? Mi az, ami személyiségünk részévé vált?

Hát persze: a síron túli szerelem (fejfámra sötét lobogóul), a szabadság mindent elsöprő ereje (szabadságért fölláldoznám), a zsarnok gyűlölete (akasszátok föl a királyokat!). Ilyenek. És még mennyi minden más! De ez az alap. A nemzeti. A népi. A liberális. Az emberi.

Amit Petőfi mond, azt valljuk mi is. Mert Petőfi nem tévedhet. Lehetett kicsinyes, köztöködő alak, bemószerolhatta Jókait Róza miatt az anyjánál, és hát volt az a koltói cigány lány is, ám attól még olyan bonyolultan igaz ez a végtelenül egyszerű sor: elhull a virág, eliramlik az élet.

Petőfi mi vagyunk. Ahogy a pápa is mi vagyunk. Időközben ugyanis félbehagytam az írást (mindig mindenre van ürügy), azóta Ferenc már vissza is utazott a Vatikánba, s mindenki vagy majdnem mindenki azt idézgeti tőle, ami habitusának, világlátásának, politikai hovatartozásának leginkább megfelel, s úgy, hogy tényleg megfeleljen. Ahogy egykor a delphoi jósdában, ma is, mi is minden eltévedt vagy kimódolt mondatba azt értünk bele, amit akarunk. A nyelv, a kommunikáció a félreértések tárháza. Talán ez az oka, hogy néha, félreértésből, közöset is tudunk gondolni. Például a szerelemről. Vagy a szabadságról.

Múltkor egy társaságban szóba került Petőfi. Hogy miként viselkedne, mit gondolna adott helyzetben. Ezen kicsit elmerengtem. Honnan is tudnánk, hogy viselkedne, mit mondana, hiszen még azt sem tudjuk, mi hogyan viselkednénk nehéz vagy bonyolult pillanatokban. Elképzelhetjük, de hogy valójában hogyan, az csak a kérdéses percben derül ki. Hogy kicsinyesek lennénk vagy nagyvonalúak, tisztességesek vagy sunyi árulók. És hogy ilyen vagy olyan magatartásunknak mi lenne az oka, a tétje. A hozadéka.

Mi határozza meg az önazonosságunkat? A hagyományok, a neveltetés, az érdek?

Az identitásnak is legalább két oldala van. Amit mutatunk a világnak, amilyenek lenni szeretnénk, és amilyenek valójában vagyunk. De tudni magunkról is csak azt tudhatjuk, hogy milyenek szeretnénk lenni.

Az már más kérdés, hogy a többiek jól olvasnak-e bennünket. Jól olvassák-e az önképünket, a vágyainkat? S jól olvassák-e a tetteinket?

És Petőfit jól olvassuk?

Nemrég az egyik középiskolai osztály műsort adott a nemzeti ünnepen. Volt abban minden, ami ilyesmiben szokott: Pilvax, mikrofonba harsogott tizenkét pont, Jókai, Irinyi, Táncsics, rockosított Utassy-vers, lobogott a piros-fehér-zöld a szeles tavaszban az iskolaudvaron. Tulajdonképpen jó műsor volt. Mondtam is a diákoknak. Aztán beszélgettünk kicsit. Örültek a sikernek, de gyorsan kiderült az is, mennyire távol áll tőlük (legalábbis azoktól, akik megnyilatkoztak) az egész forradalom és szabadságharc Petőfistől, Kossuthostól, mindenestől. Pedig jó gimnázium jó diákjai.

A középiskolai irodalmi kánonban, a tananyagban sok szó esik a szabadság-szerelemről, halálról, hazáról, erkölcsről, eszmékről, hősiességről. Vagyis a verslábak és metaforák mellett ezekről is beszélgetünk. Olykor épp egy-egy Petőfi-vers kapcsán [ott szedjék össze elszórt csontomat] gonoszul megkérdem a diákokat, ők meg tudnának-e halni hazáért, világszabadságért. [Néha magamat is faggatom, de hát én egy gyáva

alak vagyok. Különben meg úgyis a pillanat dönt el mindent. Nyilván a tanítványaim életében is, de beszélgetni beszélgethetünk erről is. Képzelve lehetünk.) Ritkán akad az osztályokban egy-két-három tanuló, aki igennel válaszol. A túlnyomó többség az egyéni boldogulást fontosabbnak tartja a közösség ilyen-olyan szolgálatánál. Jól van így is. Vagy a fene tudja! Nem kárhoztatok senkit, tényként említem: ez van. Bizonytalan a kor, de nem élünk forradalmi időket. Lassan mindenből kiábrándulunk. Magunkból is. Illetve, ha cinikus lennék (lehet, hogy az vagyok), azt mondanám, ha valami orwelli elképzelés a fiatalokat megfosztaná az okostelefonjaiktól, számítógépeiktől, talán még véres csatákat is vállalnának (trombita harsog, dob pereg). De csak akkor.

Azt is meg szoktam kérdezni, tíz, húsz, ötven év múlva hová képzelik el a jövőjüket. Hol szeretnének élni? Magyarországon vagy külföldön? Sokan külföldön. Túl sokan. Talán még nem tudják, országot, kultúrát váltani nehéz. Keveseknek sikerül. Azok közül pedig, akik mégis kintmaradnak, keveseknek sikerül bevallani, hogy nem sikerült.

Amikor Petőfit tanítom, mindig felolvasom az osztálynak *A kutyák dalát* és *A farkasok dalát*. Az ikerverseket. S megkérdem, ha minden körülményt mérlegelve választani lehetne és kellene, akkor a farkas- vagy a kutyasors mellett döntenének. A többség kutya lenne. Mi annak idején, kamaszként, általában a farkaslétre voksoltunk. Mert romantikusak voltunk. Hősöknek képzeltük magunkat. Elhazudtuk gyávaságunkat. A mostani fiatalok legalább őszinték. Nem csapják be magukat. Illetve becsapják, csak másként. A szabadság nagy, morális gesztusai helyett a (külhoni) konyha szögletére szavaznak.

Valójában nem tudok a fiatalok fejével gondolkodni. Persze voltam fiatal én is, de hogy tizenégy, tizenöt, tizennyolc évesen mit gondoltam és miért, már csak elképzelhetem. De tudni nem tudom. Amit elképzelek az egykori kamaszról, fiatalemberről, az legfeljebb félig igaz. Az emlékek felülíródnak, a múlt megszépített hazugság. Az egyéni és a kollektív is. Petőfi indulatát, a szabadságharcot, a hősi halált átértelmezi, vagy legalább más fénytörésbe helyezi a kiegyezés, a Monarchia, Magyarország aranykora.

Az élet mindig nagyon egyszerű, és ebben az egyszerűségben rettentően bonyolultak a mintázatok.

Múltkor társaságban valaki azt fejtegette, mit tenne, hogyan foglalna állást Petőfi egy aktuális társadalmi-politikai kérdésben. Bezzeg Petőfi ezt vagy azt gondolná! Vagy cselekedné. Mintha Petőfit szoborrá formázta volna az a fehéregyházi-segesvári pillanat.

Fölvettem, mi lett volna, ha túléli a szabadságharcot. Mondjuk elmenekül, ahogy Kossuthék, meg annyian mások. Angliai, hollandiai emigráns lesz. Vagy túlél, nem végzik ki, börtönbe kerül, kiszabadul. Nem viszi el a tbc sem. Megöregszik. Kötözködő, kiállhatatlan zseni marad. Összevész Arannyal. Gyűlöli a királyt meg Kossuthot. Esetleg megbékél velük. Vagy az egyikkel legalább. Újranősül. Mint Jókai. Jó verseket ír. Vagy inkább regényeket. Kevésbé jókat, de a kiadónak regény kell. Azt jobban is fizetik.

Barguzin is lehetne. Mindegy. Illetve mégsem mindegy. Egy Petőfi nem élhet túl. Nem alkudhat meg. Nem lehet öreg. Azt nem bocsátanánk meg neki.

Petőfi a mi közös nevezőnk, de csak úgy, ha örökre fiatal marad. Szerelmes, szabadságszerető hősi halott. Romantikus figura, amilyennek magunkat képzelhettük valamikor. (Akadnak, akik öregben is ilyennek látják, vagy legalábbis ilyennek akarják mutatni magukat.)

Petőfiben az eszményt szeretjük, akik valaha lenni akartunk. És akik sosem leszünk. És aki ő sem volt soha.